

Modifikace spekter částic médiem na experimentu ALICE v CERN

J. Dolejší¹

M. Robotková²

Gymnázium dr. A. Hrdličky, Humpolec¹

Gymnázium Velké Meziříčí²

j.dolejsak@seznam.cz¹

robotkova.m@seznam.cz²

Abstrakt:

Naším úkolem je analýza dat ze srážek protonů nebo olověných jader zachycených na detektoru ALICE v CERNu. Pokusíme se určit modifikaci energetických spekter pro různé typy srážek, která dokazuje vznik kvark-gluonového plazmatu při těchto srážkách. Výsledky našeho pokusu jsou zachyceny v grafech, které udávají různé vlastnosti srážek. Naše výsledky splňují teoretická očekávání, která jsme před experimentem měli.

1 Úvod

Detektor ALICE (A Large Ion Collider Experiment) je jedním z několika detektorů na urychlovači LHC (Large Hadron Collider) v CERNu. Mimo jiné zkoumá proton-protonové (pp) srážky a srážky olověných (PbPb) jader. Při PbPb srážkách může docházet ke vzniku kvark-gluonového plazmatu (QGP), což je speciální stav hmoty, k jehož zformování dochází při dostatečně vysoké hustotě energie. V tomto stavu se hmota pravděpodobně nacházela bezprostředně po Velkém třesku. Během našeho experimentu jsme se snažili popsat vlastnosti QGP na detektoru ALICE.

2 Modifikace spekter částic

Příčná hybnost

Veličinou, jež pomáhá k popisu srážek, je příčná hybnost p_T nabitých částic, která je složkou hybnosti částice v rovině xy kolmou k ose svazku z (směr pohybu srážených částic).

Centralita

Při srážkách olověných jader, která jsou mnohem větší než protony, je nutné uvažovat zmiňovanou geometrii srážky popisovanou srážkovým parametrem b , který vyjadřuje, jak moc se jádra při srážce překrývají. Na základě překryvu můžeme rozlišit srážky centrální (centralita 0-10 %), semicentrální a periferální. Při centralitě 100 % se jádra minou. Při srážkách rozlišujeme nukleony na tzv. participanty, které se srážky přímo účastní, a pozorovatele, které se srážky neúčastní. Čím nižší je centralita, tím více nukleonů se srážky účastní, a tudíž vzniká

teplejší kvark-gluonové plazma, které má díky své velké hustotě tlumivé účinky a pohlcuje některé částice vzniklé při srážce.

Jaderný modifikační faktor R_{AA}

Jaderný modifikační faktor R_{AA} je veličina, která popisuje rozdíl mezi produkcí částic vzniklých při pp srážkách a srážkách olovených jader, u nichž je nutné přihlížet k odlišným geometriím srážky. Definice R_{AA} faktoru je

$$R_{AA} = \frac{Y(PbPb)}{\langle N_{coll} \rangle Y(pp)}, \quad (1)$$

kde veličiny $Y(PbPb)$ a $Y(pp)$ označují počet částic vzniklých při dané srážce a $\langle N_{coll} \rangle$ je střední počet srážek nukleon-nukleon, ke kterým dochází při srážkách dvou iontů olova.

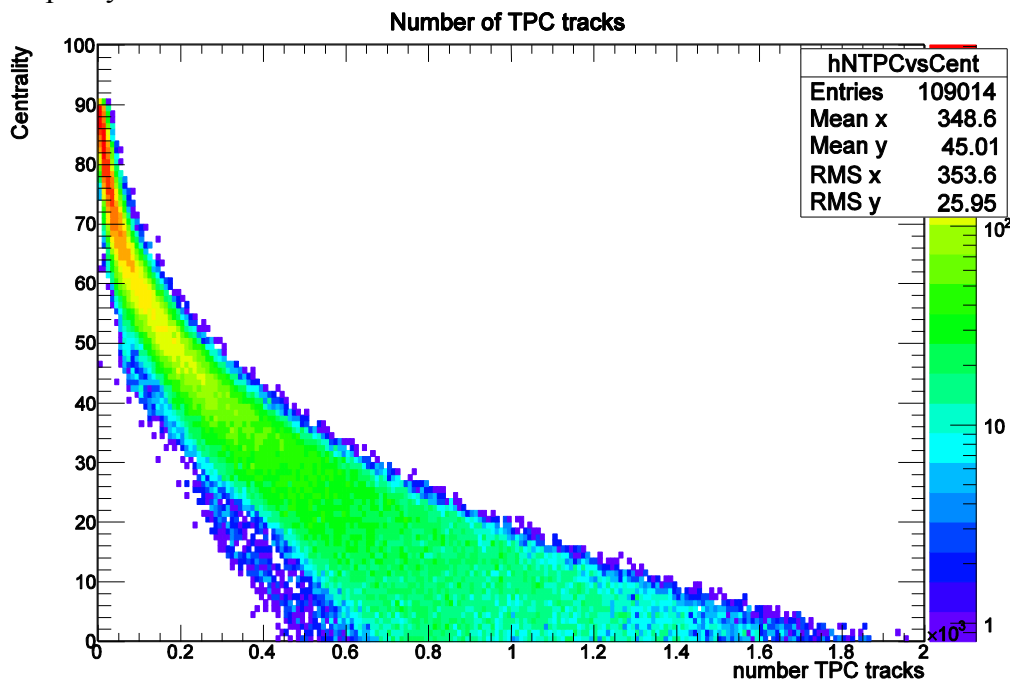
V případě, že nejsou k dispozici data z měření pp srážek, je možné místo nich použít data z periferních PbPb srážek. Tento faktor se pak nazývá R_{CP} .

3 Vlastní analýza dat

Vstupní data pro analýzu jsou data ze srážek na experimentu ALICE, která jsme následně analyzovali pomocí programu v softwaru ROOT. Software ROOT je analyzační prostředí používané v CERNu založené na C++. Náš program analyzoval data z přibližně 10^7 srážek, která jsme následně zpracovali do několika grafů. Do grafů jsme zanesli data pro tři skupiny srážek podle centrality (0-10 %, 20-30 %, 50-60 %).

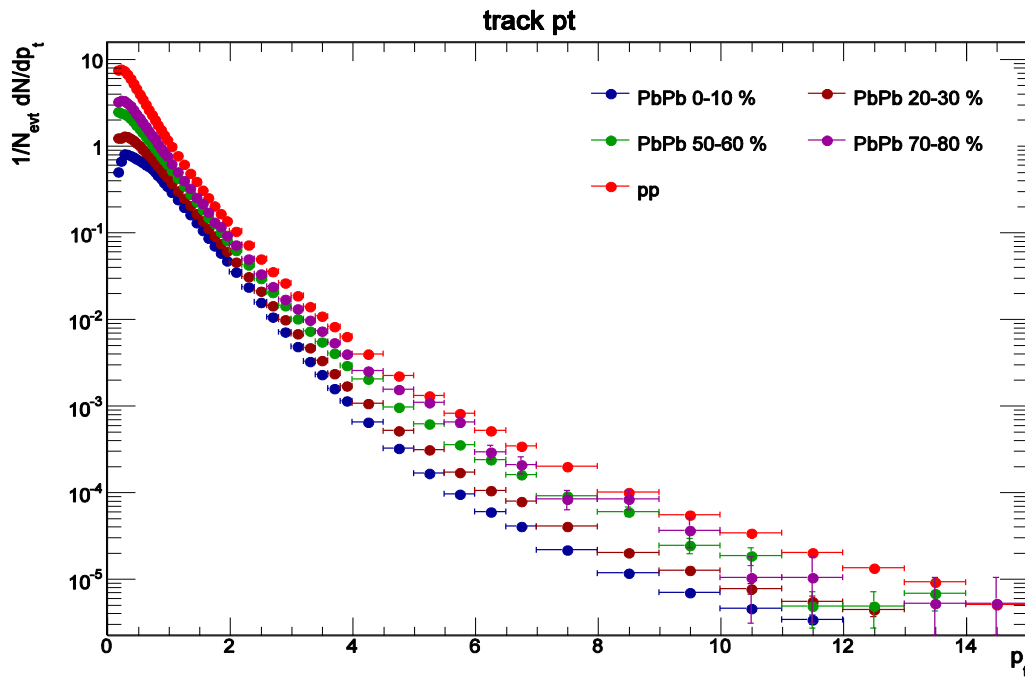
Výsledky analýzy

Na Obr. 1 je zobrazena závislost počtu srážek na centralitě a počtu drah v TPC, pro data ze srážek PbPb. Z grafu je patrné, že při nízké centralitě je počet zachycených částic ze srážky menší než při vyšší centralitě.

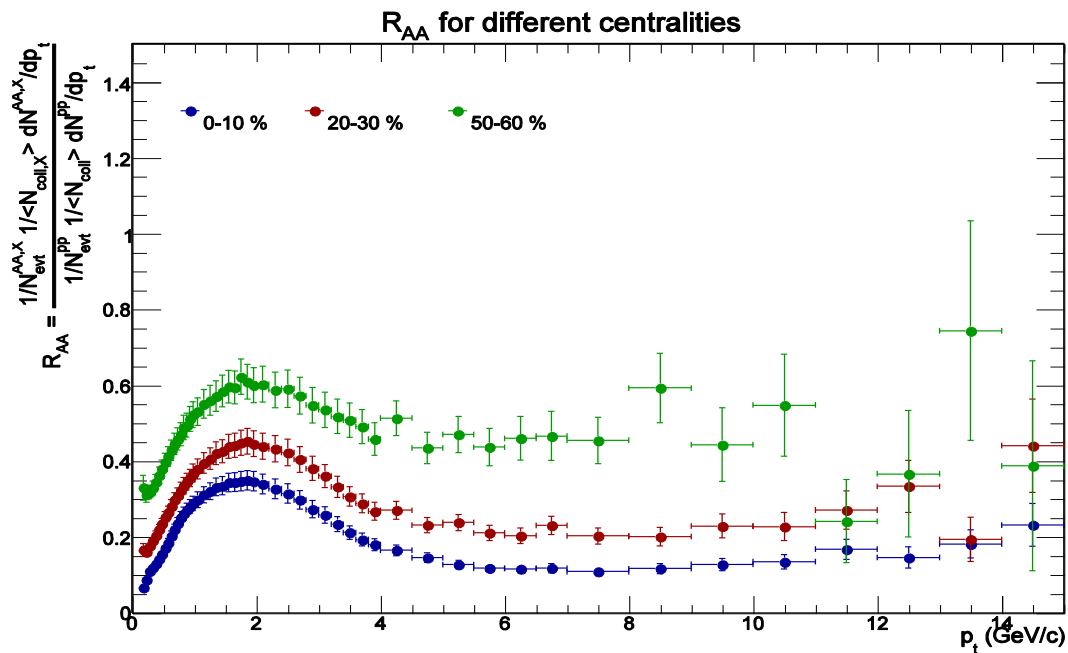
Obrázek 1: Naměřená závislost počtu srážek na centralitě a počtu drah v TPC, pro data ze srážek PbPb.

Obr. 2 udává průměrný počet vzniklých částic na jednu srážku s danou příčnou hybností. S nižší centralitou klesá počet částic s danou hybností, které vznikly. To je pravděpodobně způsobeno potlačením těchto částic kvark-gluonovým plazmatem.

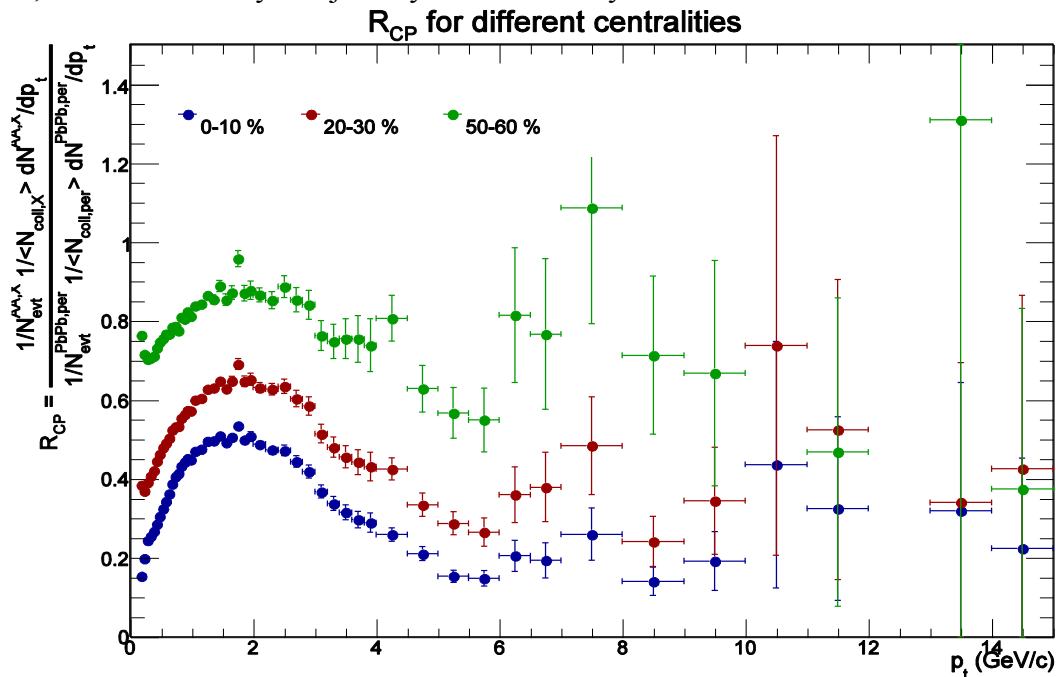
Obrázek 2: Distribuce příčné hybnosti p_t pro vybrané centrality.

Obr. 3 popisuje výsledný modifikační faktor v závislosti na příčné hybnosti, který vznikne vydělením distribucí na Obr. 2 (podle vzorce 1). Nejvyšších hodnot dosahuje přibližně při hybnosti 2 GeV/c u všech centralit. Jaderný modifikační faktor nenabývá hodnoty 1 a více, což potvrzuje účinek kvark-gluonového plazmatu. Nejnižších hodnot nabývá R_{AA} při nejnižší centralitě.

Obrázek 3: Závislost jaderného modifikačního faktoru R_{AA} na příčné hybnosti p_t .

Na Obr. 4 vidíme závislost R_{CP} faktoru na příčné hybnosti. Graf vypadá velmi podobně jako Obr. 3, nicméně hodnoty R_{CP} jsou vyšší než hodnoty R_{AA} .

4 Shrnutí

V našem experimentu jsme vyhodnocovali různé parametry srážek zachycených na detektoru ALICE v CERN. Výsledný jaderný modifikační R_{AA} faktor vycházel nejnížší pro malé centrality a jeho hodnota byla vždy menší než 1. Při vyhodnocování dat jsme tedy prokázali existenci kvark-gluonového plazmatu, které při srážkách vzniká, a také jsme naměřili jeho tlumící účinky, které se zvyšují se vzrůstající energií.

Poděkování

Děkujeme našemu supervizoru Bc. Lukáši Kramárikovi za odborný dohled a také Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské při ČVUT, která nám umožnila tento projekt absolvovat.

Reference:

[1] Averbeck, R. et al.: Measurement of the nuclear modification factor R_{AA} with ALICE, Citováno: 16. 6. 2015, Dostupné z: <http://www-alice.gsi.de/masterclass/>